

Kooli talu

Aruküla endise koolimaja lähedal asuvas Udumäe talus kohtasin 85-aastast vanapere-naist Helmi Kallet, tema tüdart Maret ja poeg Jaaku. Olin sattunud Aruküla kooliga seotud huvitavasse paika.

«See maatükk siin (ca 7 ha) oli kunagi kooli talu, eraldatud Aruküla mõisast. Esialgu kasutasid seda õpetajad, kuid hiljem soovijaid enam ei olnud. Siis ostis minu isa Jaak Kalvik (Kukmann), Aruküla kooli kauaaegne õpetaja, selle krundi ära. Ta ise oli olnud õpetajaks Peningil, 1921. aastal tuli kahe kooli ühendamise tõttu tööle Arukülla.

Esialgu elasime Peningil, siis Aruküla koolimajas 2-toalises korteris, lõpuks otsustas isa oma perele talu rajada.

Isa õpetas koolis matemaatikat, laulmist, usuõpetust, juhendas ka noorkotkaid. Ta oli Aruküla segakoori juht ja töötas koolis elu lõpuni 1944. aastal. Mina olin Saku kodumajanduskoolis õpetaja. Seal tutvusin ja abiellusin Saku algkooli õpetaja ja juhataja Enn Kallaga. Kui isa suri, tulime elama Udumäele,» meenutab Helmi Kalle.

Aruküla kool töötas sel ajal tingimustes, mil Eestis üks okupatsioon oli vaheldunud teisega ja parajasti uuesti vahetus. 1940/41. õppeaastal hakati võimlemist nimetama kehaliseks kasvatuks, kaotati usuõpetus, juurde tuli vene keel, koolimajas toimusid vene keele õppused ka Eesti poistele, kes olid Punaarmee kutsealustel. Saksa ajal vene keel kaotati.

Oli muidki muudatusi. Meenutab tolaaegne õpetaja Heino Gustavson: «Ühel sügispäeval leidsin lehest kuulutuse, milles Aruküla mittetäielik keskkool otsis õpetajat. Läksin jalgsi Tallinnast Arukülla, endisest mõisahäärberist leidsin direktor Orgussaare. Alates 1. oktoobrist olingi eesti keele, saksa keele ja kehalise kasvatuuse õpetaja. Hea kontakti saavutasin Enn Kalle perega, kes elas üle põllu Udumäel oma majas. Jõulu paiku tuldi mulle ütlema, et mind otsitavat Tallinnas taga. Ole-

ENN KALLE,
Aruküla kooli õpetaja
aastail 1944—1960

vat teada, et ma Eesti Leegionis olin. Lahkusin koolimajast kellelegi teatamata ja olin paar ööd Kallede juures.»

«Näete, sellesama akna kaudu lahkuski Heino meie majast,» tuli Helmi Kallele meelde.

«Aruküla koolis oli kaks õpetajat, kelle tundides oli hea distsipliin. Need olid Helga Kohv ja minu isa Enn Kalle, matemaatika-füüsika- ning muusikaõpetaja. Kool oli neis ainetes tugev. Aruküla kooli koorid võtsid osa kõikidest laulupidudest, kooli kasvandikest on mitmedki reaaltaduste vallas tunnustust leidnud. Alles on isale antud aukirjad eesti koorilaulu viljelemise eest. Ühtlasi oli ta suur jahimees, võttis osa kooperaatiivi tegevusest, pälvis tunnustust Aruküla aiandus-mesindusseltsi töös. Pensionile jäi ta 1960. aastal,» ütleb poeg Jaak.

Milline oli Enn Kalle aegne Aruküla kool?

«Peningi poolt toodi lapsi hobusega kooli, tee läks meie majast mööda, vahel sai ka ise reeäärele hüpatud. Tundide ajal ootas hobune koos sõidukiga kooli kuuri all,» lisab Jaak.

Jah, olud olid ajakohased. 6-kl. algkoolist saanud mittetäielik keskkool nimetati edaspidi 7-aastaseks, siis 7-klassiliseks kooliks. 1946/47. õppeaastal oli direktoriks Alide

Sooster, 1947/48. õa. A. Rõõm kelle viis haigus. 1948/49. õa. A. Saarniit. Elati üle 25. märts 1949. a., kuigi mitmete laste kohad koolipinkides jäid pärast seda tühjaks. 3. aprillil 1949. a. esines direktor A. Saarniit õppenõukogus õpetajatele selgitava ettekandega teemal «Klassivõitlusest Eestis.» Sama aasta augustis viis surm ka tema.

1949—1960. a. oli koolijuhiks Hein Vergo. Kooli tuli juurde uusi õpetajaid, oli ka lahkujaid. Palju käis praktikante Tallinna Õpetajate Instituudist. Oli tõuse, oli mõõnu. 1953/54. õppeaastal küsisid inspektorid: miks on Aruküla koolis nii nõrk õppeedukus ja madal distsipliin? See oli pingeline võitlus mahajäämuse ja edasiminekü vahel. 1955. aastaks paranes olukord tunduvalt, õpetajad tegid tublit tööd. Selle kõige taustal jäi paistma õpetaja Enn Kalle, Udumäe peremehe pedagoogitöö.

Aga talu ise? Jäid vaid hooned ja aed, ülejäänud maa koos ühe hobuse ja kahe lehmaga läks kolhoosile. Märkan toas ilusat tiibklaverit. «Kogusime raha, et autot osta. Siis leidsime, et tähtsam on klaver. Palkasime Tallinnast klaveriõpetaja, kes käis iga nädal kodus õpetamas, kõigile neljale lapsele,» meenutab jällegi Helmi Kalle.

«Mina pioneeriks ei astunud, vaatamata ähvardustele, et isa võib seetõttu kaotada õpetajakoha,» ütleb Jaak. Täie hingega elab oma lapsepõlvkodu saatusele kaasa tütar Mare. Tema on samuti pedagoog — Rapla keskkooli matemaatika-füüsikaõpetaja, poeg Jaak on aga Alavere majandi peaenergeetik.

Enn Kalle elas kõrge eani, ta suri 91. eluaastal. 19. detsembril 1987. a., Aruküla kooli 125. aastapäeval ei teadnud pidutsejad, et samal momendil viis kiirabiauto vana pedagoogi infarktiga haiglasse.

Udumäe talu jääb Aruküla kooli ajalukku, ta jääb ikka «kooli taluks».

OLAVI UUEMAA,
Aruküla Muinsuskaitse Seltsi liige